

TIDSKRIFT FÖR POLITISK FILOSOFI
NR 3 2012 | ÅRGÅNG 16

Bokförlaget THALES

Inledning

TERRORDÅDEN DEN 11/9 2001 (härefter endast 11/9) föranledde kraftiga sympatyttringar för USA. Stora delar av det internationella samhället ställde upp bakom landet och var också beredda att acceptera ett amerikanskt ledarskap i det, nu begynnande, globala »kriget mot terrorismen». Arton månader senare såg situationen emellertid annorlunda ut. I mars 2003 utökade nämligen USA kriget mot terrorismen bortom Afghanistan och anföll även Irak. Kriget mot Irak utgjorde en första praktisk tillämpning av den utrikes- och säkerhetspolitiska strategi som Bushadministrationen antog efter den 11/9 (fortsättningsvis bara Bushdoktrinen; se främst *the National Security Strategy of the United States of America*, 2002). Bushadministrationen kom med Irakkriget att utmana själva fundamenten – *statssuveränitet, multilateralism och folkrätt* – för hur fred och säkerhet hanterats internationellt sedan åtminstone slutet av andra världskriget, och bytte därigenom (ett tilltagande) samförstånd mot konfrontation och frustration. Föreliggande artikel syftar till att bidra till förståelsen av detta händelseförlopp och några möjliga konsekvenser.

Irakkriget, inlett utan FN-mandat, fick USA att framstå som arrogant och imperialistiskt inte bara i den muslimska världen utan också i stora delar av övriga världen. Mellan USA och Europa uppkom exempelvis en djup klyfta. Professor Robert skriver:

Det är hög tid att vi slutar låtsas att européer och amerikaner har en gemensam syn på världen eller ens lever i samma värld [...]. [A]merikaner är från Mars och européer från Venus vad gäller stora strategiska och internationella frågor: det är inte mycket de är överens om och de förstår varandra mindre och mindre. *Och detta sakernas tillstånd är inte övergående, inte följden av ett val i USA eller av en katastrofal händelse. Skälen till den transatlantiska söndringen är djupa, har en lång förhistoria och kommer med all sannolikhet att bestå.* (Kagan 2003: 7f, min kursivering)

Kagan (2003: 16) anger som förklaring inte bara till Irakkriget, utan till Bushdoktrinen som sådan, att när USA är mäktigt uppträder landet som mäktiga stater alltid brukar göra – utifrån styrka och krigarära. Men styrkegapet är bara en del av förklaringen till den transatlantiska klyftan. Han talar också om en djup ideologisk klyfta.

Det första påståendet är felaktigt. Efter andra världskrigets slut, då USA var världens enda kärnvapenmakt, valde landet inte den strategi som Kagan påstår att starka stater alltid gör. USA satsade istället på att upprätthålla framtida internationell fred och säkerhet genom multilateralt samarbete och folkrätt, förvisso kombinerat med militär styrka (se exv. Jentleson 2004: 111ff).

I fråga om den ideologiska förklaringsgrunden finns det däremot mer att hämta, dock bör den förstås på ett annat sätt än det som Kagan föreslår. Den ideologiska skillnad han målar upp är delvis en chimär. Den grundar sig inte heller på unika historiska erfarenheter under det senaste århundradet. Sakernas tillstånd kan också mycket väl vara övergående då de, tvärt emot vad Kagan påstår, delvis kan ses som ett resultat av ett val i USA (presidentvalet hösten 2000) och en katastrofal händelse (den 11/9) (Daalder & Lindsay 2003).

Infra kommer att argumenteras för att klyftan mellan USA och omvärlden under Bushadministrationen kan, åtminstone till en del, förstås mot bakgrund av att en liten, för USA som helhet icke-representativ grupp »kidnappade» det nationella trauma som den 11/9 faktiskt innebar och använde tillfället för att sjösätta en sedan länge önskad politik (se exv. Jhally & Earp 2004). Det är denna minoritetsgrupps underliggande ideologi, främst känd som *Neokonservatismen*, som fokuseras i denna artikel.

Neokonservatismen och Bushdoktrinen

NEOKONSERVATISMENS RÖTTER ÅTERFINNS hos en grupp studenter som var inskrivna på City College i New York (CCNY) åren kring 1930. Tiden präglades av ett stort krismedvetande vad gäller världspolitiken. Ideologier stod mot varandra och gruppen – där bland flera Irving Kristol ingick – var påtagligt politisk. Inriktning-

en var anti-stalinistiskt vänsterorienterad, närmare bestämt *trotskistisk* (Friedman 2005: 2ff; Fukuyama 2006: 15; Halper & Clarke 2005: 45).

Till skillnad från den traditionella amerikanska Högerens anti-kommunism, som motsätter sig kommunismen främst på grund av dess ateism, koppling till Sovjetunionen och försvarande av plan-ekonomi, så sympatiserade CCNY-gruppen med kommunismens sociala och ekonomiska mål. Under 1930- och 1940-talen insåg dock gruppens medlemmar att Stalins praktiska genomförande av kommunismen hade utvecklats till något avskyvärt, till något som helt undergrävde ideologins *idealistiska* målsättningar. En konsekvens av detta var att då Andra världskrigets bröt ut så hade i princip alla gruppens, allt mer desillusionerade, medlemmar förflyttat sig högerut politiskt (Fukuyama 2006: 16f).

Det pågår en långdragen intellektuell debatt om den tyskfödde, vid Chicagouniversitetet verksamme, filosofen Leo Strauss (1899-1973) utövat något (direkt) inflytande på neokonservativa ideologer samt, i så fall, hur långt detta inflytande sträcker sig. Medan vissa pekar ut honom som den andra generationen neokonservativa intellektuella gudfar menar andra att hans inflytande har överdrivits kraftigt, att hans böcker är dunkla och att det inte alls finns några kopplingar mellan honom och maktens korridorer i Washington (se exv. Drury 1999; Friedman 2005; Halper & Clarke 2004; Harding 2003; Kristol 1995; Smith 2006). Utgångspunkten *infra* är att Strauss, i vart fall indirekt, utövat ett visst inflytande på den andra generationens neokonservativa företrädare och därigenom också på Bushadministrationen.

Strauss flydde från Nazityskland och hamnade så småningom i USA. Givet sina erfarenheter i Europa, livnärde han en stark övertygelse om att demokratin inte kan överleva om den är svag och inte reser sig upp mot tyranniet, som till sin natur är expansionistiskt. Trots att Strauss främst intresserade sig för den klassiska filosofin var han ingalunda likgiltig inför sin samtid. Han föredrog emellertid att förstå denna genom just den klassiska politiska teorin (Harding 2003; Norton 2004: 5).

Strauss ägnade mycket tid åt att söka förstå varför 1900-talet frambringt två totalitära och tyranniska ideologier: nationalsocialismen och kommunismen. Det svar han kom fram till var att moderniteten förrätt de europeiska kärnvärdena förnuft och civilisation. Renässansen, förstådd som det moderna tänkandets början, menade Strauss utgjorde, ironiskt nog, ett avståndstagande från en antik traditionen vilken kommit att bli rådande under Medeltiden. Upplysningen, Renässansens förlängning, undergrävde definitivt moralen genom sin relativism, förnekelsen av något som varande det högsta goda. Nationalsocialismen och kommunismen kan enligt denna tolkning ses som det moderna tänkandets logiska och yttersta konsekvens (Drury 1999: 66; Harding 2003; Smith 2006: 131ff).

Den politiska filosofin får inte, enligt Strauss, avstå från att ge värdeomdömen. Dessutom har goda regimer en plikt att försvara sig mot det onda. Han såg de amerikanska grundlagsfäderna som några av de sista representanterna för en allomfattande moral och tack vare detta framstod USA som en motsats till den fördärvbringande moralupplösning som kastat in Europa i två världskrig. Av denna världsbild följde dessutom en uppfattning om USA som ett land inbegripet i en »civilisationernas kamp» mellan, å ena sidan de amerikanska värderingarna (vilka också är den klassiska antikens och det medeltida Europas värderingar) och, å andra sidan, ett relativistiskt, farligt modernt europeiskt inflytande, ultimatum uttryckt i postmodernismen (Drury 1999: 100ff; Harding 2003, Smith 2006: 167f).

Trots att Strauss beundrade *Staten* ansåg han att *Lagarna* var Platons främsta skrift. En viktig skillnad mellan skrifterna är att i den senare accepterar Platon de redan privilegierade som härskare i det goda samhället. Därmed blir filosofernas roll mer oklar; troligt är dock att filosoferna skall ägna sig åt att utbilda de härskande. Strauss understryker också mycket riktigt att Sokrates huvudsysselsättning i de platoniska dialogerna tycks vara just att föra en dialog med medlemmarna ur de härskande klasserna (Harding 2003).

Strauss hade genom åren många studenter, varav flera så små-

ningom gjorde en egen akademisk karriär. Andra före detta studenter till honom gjorde också en politisk karriär. En av Strauss mest namnkunniga efterföljare och som starkt bidragit till att sprida Strauss idéer till bredare kretsar är den *supra* nämnde Kristol, författare till boken *Neoconservatism: The Autobiography of an Idea* (1995).

1960-talet var ett livfullt decennium i USA, med både Vietnamkrig och medborgarrättskamp. Ideologiskt hade den Gamla Vänstern, vilka den första generationens neokonservativa tänkare utkämpade sin första formativa ideologiska strid mot på 1930-talet, också börjat utmanas av en Ny Vänster. Rörelsen hade sitt ursprung bland universitetsstudenter, vilka var mer radikala än sina (i sig ofta vänsterorienterade) lärare. Dessa studenter identifierade sig som anti-etablissemangets fanbärare och var allmänt kritiska mot traditionella maktstrukturer. Allt eftersom Vietnamkriget tilltog kom den Nya Vänsterns USA-kritik att tillta (Fukuyama 2006: 17ff).

Michael Harrington var troligen den som först använde beteckningen *neokonservativ* runt år 1970 då han försökte fånga tidigare vänsteranhängare vilka, på grund av olika överväganden, valt att förflytta sig ordentligt åt höger. De neokonservativa skiljde sig från (den övriga) Vänstern vad gäller utrikespolitik, främst genom sin antikommunism, högljudda kritik mot Sovjetunionen och aktiva stöd för Vietnamkriget. Neokonservativa företrädare var också starkt emot den övriga Vänsterns anti-amerikanism. Genom att kalla dem neokonservativa ville Harrington markera att företrädare för rörelsen borde beaktas inte som Vänsterns högerfalang utan snarare Högerns (idealistiska) vänsterfalang (Dorrien 2004: 8ff).

Givet den neokonservativa rörelsens ursprung i den amerikanska idealistiska Vänstern, är det inte överraskande att företrädare för rörelsen motsatte sig Henry Kissingers maktrealistiska, pragmatiska utrikespolitik under 1970-talet. Det är inte heller överraskande att rörelsens företrädare välkomnade president Reagans »moraliska» utrikespolitik. Det var också slutligen Reagan som kom att bli neokonservatismens »regnmakare». Under 1980-talet blir det följaktligen svårare att urskilja en specifik neokonservativ utrikes-

och säkerhetspolitisk agenda i förhållande till övriga Högern i USA (Dorrien 2004: 10ff).

I samband med Kalla krigets slut och Sovjetunionens upplösning inleddes en intensiv diskussion i USA om landets roll i världen och vilken utrikespolitik som skulle föras, så också inom den neokonservativa rörelsen. En viktig diskussionspunkt var om, och i så fall i vilken utsträckning, USA skall arbeta för att främja demokrati globalt. Sammanfattningsvis kan konstateras att vid tidpunkten för Kalla krigets slut karakteriserades det konservativa USA, kanske dess neokonservativa gren i synnerhet, av en genuin osäkerhet (Ehrman 1995: 173ff). Frågan för dagen var, vad skulle utgöra kärnan i USA:s utrikes- och säkerhetspolitik framöver? Oenigheten var påtaglig. Vissa bedömare menade till och med att Neokonservatismen spelat ut sin roll. Sålunda beskrev John Judis (1995) neokonservatismen, från starten på CCNY till Kalla krigets slut, som en resa från »trotskism till anakronism». Ett prematurt påstående skulle det visa sig.

Majoriteten av de neokonservativa ideologerna och aktivisterna stödde G. H. W. Bushs presidentkampanj. Men när han väl vunnit valet och så småningom etablerat sig i Vita Huset och börjat ge uttryck för sin utrikes- och säkerhetspolitik, kännetecknad av status quo-orienterad maktrealism (i likhet med Kissinger) och, omvänt, i avsaknad av starka ideologiska övertygelser upphörde stödet. Faktum är att flera företrädare för Neokonservatismen blev så besvikna på Bush d.ä. att de istället valde att stödja Bill Clinton i presidentvalet 1992. Det tog dock inte särskilt lång tid efter valsegern innan också han gjort sina neokonservativa anhängare upprörda. Bland det som mest förargade dem mest var hans höga tilltro till FN-systemets multilateralism och folkrätten (Dorrien 2004: 43ff; Ehrman 1995: 193ff).

Under Clinton befann sig den neokonservativa gruppen längre från maktens centrum än på länge. Gruppen tvingades (ånyo) söka påverka politiken genom andra kanaler än vad som varit fallet under de gyllene åren – *Reaganåren*. Bland annat inrättades under 1990-talet ett stort antal tankesmedjor och forskningsinstitut

(Mearsheimer & Walt 2007: 128ff). Richard Perle, en av Kristols efterföljare, var med i flera sammanhang och fungerade som en länk mellan flera av tankesmedjorna, forskningsinstituten och de andra organisationerna i vad som sedermera ibland kallats *det neokonservativa nätverket*.

1997 skapades *Project for the New American Century* (PNAC), en inflytelserik tankesmedja, och i och med detta genomgick Neokonservatismen också definitivt ett generationsskifte. Utmärkande för den nya generationen var att de ersatte det gamla sovjetiska hotet (reaktivt hanterat) med en mer vagt formulerad idé om amerikanskt globalt ledarskap som inkluderar att USA skall utmana regimer fientliga till amerikanska intressen och värden. Det nya förhållningssättet är proaktivt – föregripande, eller rent av förebyggande. Enligt denna senare generations neokonservativa återfinns de mot USA fientligt inställda regimerna främst i Mellanöstern; bland de länder som särskilt pekas ut återfinns Irak, Iran, Syrien, Saudiarabien och Libyen (se vidare: <http://www.newamericancentury.org/>).

Redan 1992 hade Paul Wolfowitz och Lewis »Scooter» Libby gett uttryck för tankegångar liknande de som presenterades av PNAC i ett utkast till ett dokument, känt under namnet *the Defense Planning Guidance for the Fiscal Years 1994–1999*. I rapporten argumenteras för ett amerikanskt unilateralt (militärt) förebyggande utrikes- och säkerhetspolitiskt agerande. Faktum är att utkastet förorsakade så kraftig kritik att det snabbt drogs tillbaka och skrevs om innan det publicerades, i reviderad form, senare samma år (Halper & Clarke 2005:145f).

I början av 1998 skickade en grupp säkerhetspolitiska experter som stod utanför Clintonadministrationen ett öppet brev till Vita Huset i vilket man föreslog »a comprehensive political and military strategy for bringing down Saddam and his regime» (Sniegowski 2003). Bland dem som undertecknat brevet återfanns bland andra Kagan, Perle och Wolfowitz men också Donald Rumsfeld (se vidare <http://www.iraqwatch.org/perspectives/rumsfeld-openletter.htm>). Att notera är att det neokonservativa nätverkets utrikes- och säkerhetspolitiska fokus under 1990-talet förflyttades mot Israel och

(Mearsheimer & Walt 2007: 128ff). Richard Perle, en av Kristols efterföljare, var med i flera sammanhang och fungerade som en länk mellan flera av tankesmedjorna, forskningsinstituten och de andra organisationerna i vad som sedermera ibland kallats *det neokonservativa nätverket*.

1997 skapades *Project for the New American Century* (PNAC), en inflytelserik tankesmedja, och i och med detta genomgick Neokonservatismen också definitivt ett generationsskifte. Utmärkande för den nya generationen var att de ersatte det gamla sovjetiska hotet (reaktivt hanterat) med en mer vagt formulerad idé om amerikanskt globalt ledarskap som inkluderar att USA skall utmana regimer fientliga till amerikanska intressen och värden. Det nya förhållningssättet är proaktivt – föregripande, eller rent av förebyggande. Enligt denna senare generations neokonservativa återfinns de mot USA fientligt inställda regimerna främst i Mellanöstern; bland de länder som särskilt pekas ut återfinns Irak, Iran, Syrien, Saudiarabien och Libyen (se vidare: <http://www.newamericancentury.org/>).

Redan 1992 hade Paul Wolfowitz och Lewis »Scooter» Libby gett uttryck för tankegångar liknande de som presenterades av PNAC i ett utkast till ett dokument, känt under namnet *the Defense Planning Guidance for the Fiscal Years 1994–1999*. I rapporten argumenteras för ett amerikanskt unilateralt (militärt) förebyggande utrikes- och säkerhetspolitiskt agerande. Faktum är att utkastet förorsakade så kraftig kritik att det snabbt drogs tillbaka och skrevs om innan det publicerades, i reviderad form, senare samma år (Halper & Clarke 2005:145f).

I början av 1998 skickade en grupp säkerhetspolitiska experter som stod utanför Clintonadministrationen ett öppet brev till Vita Huset i vilket man föreslog »a comprehensive political and military strategy for bringing down Saddam and his regime» (Sniegowski 2003). Bland dem som undertecknat brevet återfanns bland andra Kagan, Perle och Wolfowitz men också Donald Rumsfeld (se vidare <http://www.iraqwatch.org/perspectives/rumsfeld-openletter.htm>). Att notera är att det neokonservativa nätverkets utrikes- och säkerhetspolitiska fokus under 1990-talet förflyttades mot Israel och

Mellanöstern. Rörelsens agenda snävades därmed av, från en tidigare global till en mer regional inriktning. Det direkta politiska inflytandet på amerikansk utrikes- och säkerhetspolitik låg emellertid fortfarande några år i framtiden

Ett sätt att förstå Neokonservatismen är att, likt Peter Lodenius (2003: 87f), beakta den som ett slags inverterad trotskism. Medan Trotskij trodde på en permanent revolution och önskade exportera den sovjetiska socialismen till övriga världen önskar neokonservativa företrädare istället att exportera (amerikansk) demokrati. Den första generationen neokonservativa jämsställde utrikes- och säkerhetspolitik med korståg, syftet var att sprida budskapet demokratisk kapitalism. Det fanns ingen klar gräns mellan teori och praktik; teori sågs som en politisk kamp och, i förlängningen, sågs politik som något som skulle bestämmas av teori eller, mer korrekt, ideologi. Bilden är emellertid en förenkling som inte fångar Neokonservatismens komplexitet.

En något mer rättvisande, om än fortfarande förenklad, bild av Neokonservatismens utrikes- och säkerhetspolitiska position fås om följande tre principer adderas: (i) en stats utrikespolitik påverkas av vilka regim som sitter vid makten, demokratier för en bättre utrikespolitik än vad diktaturer gör, därför måste USA:s utrikes- och säkerhetspolitik bygga på grundläggande demokratiska värden; (ii) eftersom USA har den militära makten att engagera sig internationellt och påverka andra länder i moraliskt önskvärd riktning bör så också ske, med militärt våld om nödvändigt; och (iii) en långtgående skepticism gentemot folkrättens legitimitet (Singh 2006).

Ytterligare pusselbitar för en mer fullständig bild av neokonservatismens utrikes- och säkerhetspolitiska program vid millennieskiftet återfinns i den av PNAC (i september 2000) presenterade rapporten »Rebuilding America's Defenses: Strategy, Forces and Resources For a New Century». Här framgår att då USA saknar globala rivaler och att landets övergripande strategiska mål därför bör vara att bevara detta sakernas tillstånd och utsträcka denna fördelaktiga position så långt in i framtiden som möjligt eller, med andra ord, att *försöka fånga det unipolära ögonblicket och göra det per-*

manent (<http://www.newamericancentury.org/RebuildingAmericasDefenses.pdf>). Trots att det neokonservativa nätverket flyttade fram sina positioner under 1990-talet var man fortfarande ännu långt ifrån maktens kärna och det fanns ännu inget som indikerade det stora genomslag det skulle komma att få efter den 11/9.

Under presidentvalkampanjen år 2000 föreföll George W. Bush inte bara ganska ointresserad av utrikes- och säkerhetspolitik utan också okunnig. När han utfrågades av journalister och andra hänvisade han ofta till den ledarfilosofi – att omge sig med kompetenta och starka medarbetare och rådgivare – han utvecklat då han var guvernör i Texas. Bush undvek allt som ofta att prata om utrikes- och säkerhetspolitiska sakfrågor. Han pratade istället om att han hade samlat en mycket kvalificerad utrikespolitiskt kunnig grupp kring sig; i denna ingick: Richard Armitage, Dick Cheney, Colin Powell, Condoleezza Rice och Wolfowitz. Med dessa rådgivare var kopplingen till Bush d.ä:s ämbetsperiod tydlig och gruppen föreföll representera kontinuitet och stabilitet. (Mann 2004: ixff). Den enda uttalat neokonservativa individen bland dem var Wolfowitz. Givet detta förväntades Bush föra en försiktig och konsensusinriktad utrikes- och säkerhetspolitik, med fokus på att restaurera USA:s förhållandevis problematiska relationer med omvärlden, i den händelse han vann presidentvalet.

Den 10/9 2001 såg det inte ut som om Bush skulle gå till historien som en särskilt omtalad president. Hans administration uppvisade visserligen under de första åtta månaderna vid makten isolationistiska drag samt också en skepsis mot multilateralt samarbete och folkrätt. Flera kommentatorer hoppades emellertid att den 11/9 skulle ändra detta. USA framstod efter terrorattackerna inte längre som osårbart, utan som ett land vilket som helst – som ett land som behövde samarbeta med andra länder. Förhoppningarna kom emellertid snart på skam. Bushadministrationen drog inte de slutsatser av den 11/9 många hade hoppats.

Terrorattackerna förvandlade istället presidenten och merparten av hans närmaste medarbetare till politiker med en uttalad mission, nämligen att genomföra president Wodroow Wilsons idealistiska

vision – »to make the world safe for democracy» – formulerad i slutskedet av första världskriget. Dock inte som Wilson hade tänkt sig det, genom multilateralt samarbete och folkrätt kanaliserat genom internationella organisationer, främst Nationernas Förbund, utan istället genom att använda USA:s överlägsna militära styrka. Att föra ett globalt krig mot terrorismen blev nu Bushadministrationens primära uppgift.

Avslutning

DET NEOKONSERVATIVA NÄTVERKET använde terrorattackerna för sina politiska syften, den 11/9 »kidnappades». Man slog populistiskt an på det amerikanska folkets förstaeliga rädsla och förvirring och lyckades genomföra stora delar av sin sedan länge önskade utrikes- och säkerhetspolitiska agenda. Nätverket uppnådde efter den 11/9 en position där man inte endast i platonsk anda kunde hoppas på att få utbilda de härskande. Neokonservativa företrädare kunde nu också mer direkt påverka den utrikes- och säkerhetspolitiska agendan än tidigare.

USA och Bushadministrationen var i chock omedelbart efter den 11/9 och sökte desperat ett sätt att förhålla sig till hur den svåra situationen som uppstått kunde förstås och hanteras. Neokonservatismen hade svaret, sedan många år tillbaka. I och med den 11/9 gjorde i princip Bush och hans medarbetare, möjligen Powell undantagen, den neokonservativa agendan till sin egen. Den unika situationen antogs kräva handlingskraft snarare än problematisering och reflektion. Vad som var rätt och fel ansågs odiskutabelt, moralisk relativism avvisades. Moral och sanning antogs vara universella värden. Faktum är Bushadministrationen agerade som om de inte bara hade en rättighet utan också en moralisk skyldighet att skydda demokratin mot terrorismens tyranni.

Den linje som Bushadministrationen slog in på efter den 11/9 och hur den kom att utvecklas kort därefter har inte varit oproblematiserad. Det viktiga kriget mot terrorismen, vilket ansågs vara en gemensam internationell angelägenhet, har lidit allvarlig skada av antagonismen mellan USA och Europa liksom mellan USA och öv-

riga världen. Sammankopplingen mellan kriget mot terrorismen och Irakkriget uppfattades som artificiell och accepterades av få ut-
anför USA. Bushdoktrinen är till sin karaktär unilateral och strider
mot folkrättens kärnvärden. USA kom att framstå som arrogant
och imperialistiskt. Bushdoktrinen underliggande ideologi, Neo-
konservatismen, ersatte en mer pragmatiskt grundad analys som
utgångspunkt för den amerikanska utrikespolitiken efter den 11/9.

Bushadministrationen valde att använda USA:s odiskutabelt
överlägsna militära styrka på ett sätt som har urholkat tron på FN
och därigenom utmanade man också fundamenten – *statsuveräni-
tet, multilateralism och folkrätt* – på vilka det internationella samhället
efter andra världskriget vilat. Bushdoktrinen riskerar därigenom att
utmana, möjligen rasera, den etablerade världsordningen, i riktning
mot ett *Imperium Americanum* (eller, kanske lika troligt, resterna av
ett misslyckat försök att etablera ett sådant).

För att så inte skall ske, med allt vad det kan innebära, har stora
förhoppningar ställts till USA:s 44:e president, Barack Obama, som
i sin första valkampanj betonade att han ville *förändra* amerikansk
(utrikes- och säkerhets)politik. Huruvida han kan och/eller kommer
att göra så och istället *välja* att använda USA:s fortfarande betydande
makt på ett annat vis än sin närmaste företrädare är ännu för tidigt att
uttala sig om. Att konstatera redan nu att det är lättare att göra reto-
risk utfall på sin medtävlare i en presidentvalkampanj än att driva
en reellt annorlunda politik efter att vederbörande har besegrats torde
dock inte vara en slutsats som för allt för långt. Vidare kan konstateras
att skillnaden i syn på amerikansk utrikespolitik mellan de båda presi-
denterna kanske så här långt (vintern 2012) är mindre än vad många
hoppats på. Något som bland annat framgick av president Obamas tal
då han tog emot Nobels fredspris 2010. Han sa då bland annat:

I face the world as it is, and cannot stand idle in the face of th-
reats to the American people. For make no mistake: evil does
exist in the world. [...] Negotiations cannot convince al Qaeda's
leaders to lay down their arms. To say that force is sometimes
necessary is not a call to cynicism – it is a recognition of history;
the imperfections of man and the limits of reason. (<http://www>.

whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-acceptance-nobel-peace-prize)

Obama har också sedan han tillträdde presidentämbetet visat i praktisk handling att hans politik i flera avseenden ligger nära den som fördes av Bush , inte minst genom likvideringen av Osama bin Ladin.

Slutligen, i syfte att ytterligare nyansera den *supra* anförda ›kidnappningshypotesen› skall också understrykas att ›kidnappningen› förstås inte varit möjligt om det inte funnits en (politisk) grogrund för huvuddragen i den neokonservativa agendan i amerikansk politik. Det skall i detta sammanhang också nämnas att det finns flera analytiker som hävdar att Bushdoktrinen faktiskt inte representerar något nytt överhuvudtaget, utan att den i själva verket är ett typiskt uttryck för amerikansk utrikespolitik, såsom den alltid sett ut (Lynch & Singh 2008; Sylvan & Majeski 2009). I denna artikel hävdas inte heller att Bushdoktrinen representerar något helt nytt. Vad som hävdas är snarare att Neokonservatismen (och främst dess metoder för att genomföra sin politisk) inte hade fått det genomslag i amerikansk utrikes- och säkerhetspolitik som den faktiskt fick om det inte varit för att Bush valdes till president år 2000 och terrorattackerna den 11/9 året efter.

Den sammantagna bilden *supra* blir förstås inte mindre komplicerad av det faktum att Kinas framväxt som ny supermakt förefaller gå mycket fort. Kan och vill landet utmana USA som världsledare? Frågan om det unipolära ögonblick som uppstod efter Kalla krigets slut har permanentats eller inte är fortfarande öppen.

→

Mikael Baaz är docent i Freds- och konfliktvetenskap och universitetslektor i internationell rätt vid Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, samt föreståndare för Centrum för studiet av mänskliga rättigheter vid Institutionen för Globala Studier, Göteborgs universitet.

whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-acceptance-nobel-peace-prize)

Obama har också sedan han tillträdde presidentämbetet visat i praktisk handling att hans politik i flera avseenden ligger nära den som fördes av Bush, inte minst genom likvideringen av Osama bin Ladin.

Slutligen, i syfte att ytterligare nyansera den *supra* anförda ›kidnappningshypotesen› skall också understrykas att ›kidnappningen› förstås inte varit möjligt om det inte funnits en (politisk) grogrund för huvuddragen i den neokonservativa agendan i amerikansk politik. Det skall i detta sammanhang också nämnas att det finns flera analytiker som hävdar att Bushdoktrinen faktiskt inte representerar något nytt överhuvudtaget, utan att den i själva verket är ett typiskt uttryck för amerikansk utrikespolitik, såsom den alltid sett ut (Lynch & Singh 2008; Sylvan & Majeski 2009). I denna artikel hävdas inte heller att Bushdoktrinen representerar något helt nytt. Vad som hävdas är snarare att Neokonservatismen (och främst dess metoder för att genomföra sin politisk) inte hade fått det genomslag i amerikansk utrikes- och säkerhetspolitik som den faktiskt fick om det inte varit för att Bush valdes till president år 2000 och terrorattackerna den 11/9 året efter.

Den sammantagna bilden *supra* blir förstås inte mindre komplicerad av det faktum att Kinas framväxt som ny supermakt förefaller gå mycket fort. Kan och vill landet utmana USA som världsledare? Frågan om det unipolära ögonblick som uppstod efter Kalla krigets slut har permanentats eller inte är fortfarande öppen.

→

Mikael Baaz är docent i Freds- och konfliktvetenskap och universitetslektor i internationell rätt vid Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, samt föreståndare för Centrum för studiet av mänskliga rättigheter vid Institutionen för Globala Studier, Göteborgs universitet.

Referenser

- DAALDER, IVO H. & JAMES M. LINDSAY (2003) *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*. Washington D.C.: Brookings Institution Press.
- DORRIEN, GARY (2004) *Imperial Designs: Neoconservatism and the New Pax Americana*. New York: Routledge.
- DRURY, SHADIA B. (1999) *Leo Strauss and the American Right*. New York: St. Martin's Press.
- EHRMAN, JOHN (1995) *The Rise of Neoconservatism: Intellectuals and Foreign Affairs 1945-1994*. New Haven: Yale University Press.
- FRIEDMAN, MURRAY (2005) *The Neoconservative Revolution: Jewish Intellectuals and the Shaping of Public Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FUKUYAMA, FRANCIS (2006) *After the Neocons: America at the Crossroads*. London: Profile Books Ltd.
- HALPER, STEFAN & JONATHAN CLARKE (2005) *America Alone: The neo-Conservatives and the Global Order*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HARDING, TOBIAS (2003) »Den lögnaktiga elitismens tillskyndare«, *Svenska Dagbladet*, 2003-11-24 (http://www.svd.se/kulturooje/understreckt/artikel_123069.svd).
- JENTLESON, BRUCE W. (2004) *American Foreign Policy: The Dynamics of Choice in the 21st Century*. New York: W.W. Norton and Company.
- JHALLY, SUT & JEREMY EARP (2004) *Hijacking Catastrophe: 9/11, Fear and the Selling of American Empire*. Northampton: Olive Branch Press.
- JUDIS, JOHN (1995) » Trotskyism to Anachronism: The Neoconservative Revolution«, *Foreign Affairs* July/August 1995 (<http://www.foreignaffairs.org/19950701fareviewessay5058/john-b-judis/trotskyism-to-anachronism-the-neoconservative-revolution.html>).
- KAGAN, ROBERT (2003) *Om paradiset och makten*. Stockholm: Bokförlaget Forum.
- KRISTOL, IRVING (1995) *Neoconservatism: The Autobiography of an Idea*. New York: Free Press.
- LODENIUS, PETER (2003) *Bushs nya värld: Ett imperium föds*. Helsingfors: Tigertext.
- LYNCH, TIMOTHY J. & ROBERT S. SING (2008) *After Bush: The Case of Continuity in American Foreign Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MANN, JAMES (2004) *Rise of the Vulcans: The History of Bush's War Cabinet*. New York: Viking.
- MEARSHEIMER, JOHN & STEPHEN WALT (2007) *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. New York: Allen Lane.
- NORTON, ANNE (2004) *LEO STRAUSS AND THE POLITICS OF AMERICAN EMPIRE*. NEW HAVEN OCH London: Yale University Press.
- SINGH, ROBERT (2006) »The Bush Doctrine«, i Mary Buckley och Robert Singh (red.): *The Bush Doctrine and the War on Terrorism: Global Responses, Global Consequences*. New York: Routledge.
- SMITH, STEVEN B. (2006) *Reading Leo Strauss: Politics, Philosophy, Judaism*. Chicago: The University of Chicago Press.
- SNIEGOSKI, STEPHEN (2003) *The War on Iraq», Last Ditch*, 2003-02-10. (<http://www.thornwalker.com/ditch/index.html>).
- SYLVAN, DAVID & STEPHEN MAJESKI (2009) *U.S. Foreign Policy in Perspective. Clients, Enemies and Empire*. London: Routledge.

Webbsidor:

IRAQ WATCH (<http://www.iraqwatch.org/perspectives/rumsfeld-openletter.htm>).

NATIONAL SECURITY STRATEGY OF THE UNITED STATES OF AMERICA, 2002 (<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>).

PROJECT FOR THE NEW AMERICAN CENTURY (<http://www.newamericancentury.org/RebuildingAmericasDefenses.pdf>).

REBUILDING AMERICA'S DEFENSES: STRATEGY, FORCES AND RESOURCES FOR A NEW CENTURY» (<http://www.informationclearinghouse.info/pdf/RebuildingAmericasDefenses.pdf>).

REMARKS BY THE PRESIDENT AT THE ACCEPTANCE OF THE NOBEL PEACE PRIZE, 10/12 2010 (<http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-acceptance-nobel-peace-prize>).